

ПРОФІЛЮВАННЯ ВПО У МІСТАХ: ОГЛЯД СИТУАЦІЇ В ПАВЛОГРАДСЬКІЙ ГРОМАДІ

Березень 2024 року | Україна

КОНТЕКСТ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ

Ескалація війни в Україні у лютому 2022 року призвела до масового переміщення населення, і станом на грудень 2023 року у країні налічувалося близько 3,7 мільйона внутрішньо переміщених людей.¹ І хоча 2,3 мільйона ВПО планують повернутися назад додому, 665 000 людей мають намір інтегруватися у місцеві громади.² Зважаючи на тривалий період переміщення, зростає потреба у програмах підтримки місцевої інтеграції ВПО. Внутрішня державна політика України переорієнтувалася на розробку довгострокових рішень та програм з відновлення, що орієнтуються на переміщених осіб. Це зумовлює більшу потребу у профілюванні осіб зі статусом ВПО та зборі інформації для підтримки стратегічних зусиль як на державному, так і на місцевому рівнях.

Станом на 31 грудня 2023 року найбільша кількість внутрішньо переміщених осіб в країні проживала на сході України в Дніпропетровській області, де офіційно зареєстровано 390 322 ВПО.³ Павлоградська громада є промисловою зоною, до складу якої входить одне місто - Павлоград, розташоване за 75 км на схід від обласного центру Дніпра. Місто площею 59,1 квадратних кілометрів знаходиться у центрі вугільного району Західний Донбас.⁴ У 2020 році кількість населення в Павлограді, за підрахунками, налічувала 103 800 осіб, після того як зменшилася на 3 900 осіб у період з 2016 по 2020 роки внаслідок природних чинників та міграції.⁵ Ще до початку війни у 2014 році транспортні шляхи довкола Павлограда відігравали ключове значення для сполучення з такими великими містами як Київ, Луганськ, Дніпро та Донецьк. Широкий економічний профіль міста Павлоград загалом охоплює 19 промислових об'єктів, серед яких вуглевидобувні, машинобудівні, хімічні, харчові, деревообробні підприємства, а також виробництво будівельних матеріалів.⁶ Однак через війну такі галузі промисловості, як вуглевидобувні підприємства, відчувають нестачу працівників. За підрахунками, було мобілізовано 3 600 шахтарів, а також частина місцевих жителів виїхала з міста до безпечніших регіонів країни через ескалацію війни в лютому 2022 року.⁷

Попри це громада слугує першим пунктом прибуття для ВПО через близьке розташування до лінії фронту. У грудні 2023 року в Павлоградській громаді було зареєстровано близько 19 100 переміщених осіб, це майже кожен п'ятий житель громади.⁸ Більшість ВПО в громаді проживають у приватному житлі, оскільки лише 681 ВПО зареєстрована в місцях тимчасового проживання.⁹ Це свідчить про перетворення Павлограда на місцевий осередок для осіб, що перемістилися через війну, формуючи його новий соціально-демографічний профіль та змінюючи умови життя в місті.

Враховуючи вищезазначені потреби в інформації та динамічний контекст, Ініціатива REACH провела дослідження з профілювання ВПО у Павлоградській громаді для інформаційного забезпечення заходів реагування на місцевому рівні, спрямованих на визначення факторів вразливості для домогосподарств, що виникли внаслідок їхнього переміщення. Такі заходи з профілювання спрямовані на вивчення намірів щодо переміщення, основних демографічних характеристик, ситуації з доступом до працевлаштування, освіти, житла та основних послуг, а також рівня залученості переміщених людей до суспільного життя та якості відносин у громаді.

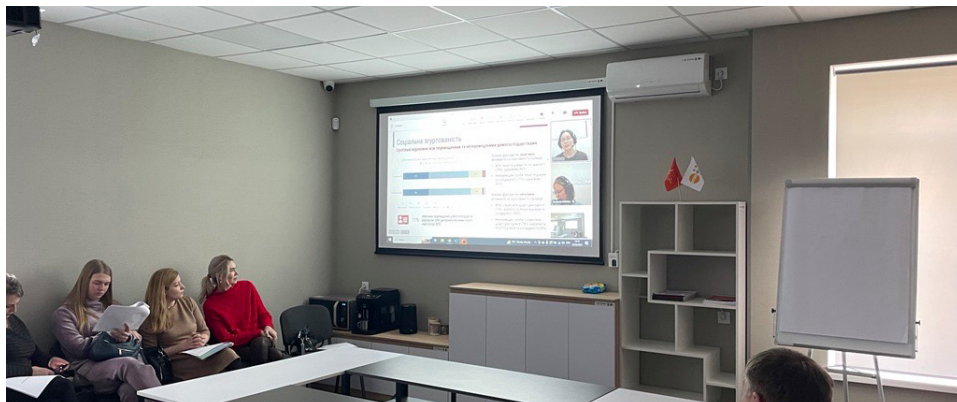
ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЇ

З метою забезпечення інформаційної підтримки стратегічної програмної діяльності організацій на місцевому рівні, Ініціатива REACH здійснила профілювання ситуації вимушено переміщених людей, які проживають в Павлоградській громаді. Дослідження проводилося з використанням кількісних та якісних методів збору та аналізу даних:

Етап I: З 16 по 20 жовтня 2023 року за допомогою якісного напівструктурованого опитувальника було проведено інтерв'ю з шістьма ключовими інформантами (КІ), щоб зрозуміти місцеву специфіку громади. КІ були представники місцевої влади та неурядових організацій (НУО). На цьому етапі КІ мали можливість запропонувати додаткові індикатори для збору даних на 2 етапі.

Етап II: За допомогою кількісного структурованого опитувальника на рівні домогосподарств в якості основної цільової групи населення було опитано переміщені домогосподарства (ДГ), які проживали у приватному житлі впродовж щонайменше одного місяця, що передувало збору даних (3-20 листопада 2023 року). У якості контрольної групи було опитано жителів приймаючої громади. У Павлоградській громаді було опитано 402 переміщених домогосподарства, які проживали в приватному житлі, а також 404 домогосподарства, які належали до приймаючої громади. Через складнощі з пошуком ВПО, які проживають за межами МТП, для опитування віч-на-віч інтерв'юєри REACH цілеспрямовано обирали респондентів у місцях концентрації ВПО, зокрема в пунктах роздачі гуманітарної допомоги, ЦНАПах тощо. Опитування непереміщених домогосподарств проводилося згідно з розкіданими у випадковому порядку GPS координатами у місті Павлоград.

Оскільки використовувалася цільова вибірка респондентів, результати потрібно розглядати як індикативні, а не репрезентативні.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

- На відміну від непереміщених ДГ переміщені ДГ в Павлоградській громаді здебільшого складаються з молоді та жінок. Майже половина переміщених ДГ - це сім'ї з дітьми, а близько чверті - ДГ з одним з батьків.
- Серед основних факторів, які спонукали переміщені ДГ переїхати до Павлоградської громади, були безпека, близьке розташування до місця постійного проживання, а також можливість працевлаштуватися. **Більшість переміщених ДГ (86%) надають перевагу середньостроковому проживанню (3-6 місяців) у громаді,** відзначаючи стабільні житло та засоби існування серед найважливіших потреб.
- Згідно з отриманими даними, ВПО набагато рідше були офіційно працевлаштованими порівняно з жителями приймаючої громади (57% і 35% відповідно). Більшість переміщених ДГ відзначала, що державна соціальна допомога є основним джерелом їхнього доходу.
- Висока вартість оренди житла та комунальних послуг продовжує створювати навантаження на бюджети переміщених ДГ. Доступ до медичних послуг ускладнюється високою вартістю послуг та лікарських препаратів, яку відчувають як переміщені, так і непереміщені ДГ.
- Рівень залученості ВПО до громадських заходів у Павлоградській громаді залишається низьким. Попри це, **як переміщені, так і непереміщені домогосподарства позитивно оцінили взаємодію між двома групами.**

СПІЛЬНА АНАЛІТИЧНА СЕСІЯ

2 лютого 2024 року Ініціатива REACH провела зустріч у змішаному форматі для спільного аналізу попередніх результатів дослідження за участі членів Ради ВПО Павлограда та Павлоградської міської ради. Мета цього засідання полягала в поглибленому обговоренні даних, зібраних фахівцями REACH, шляхом поєднання результатів аналізу зі знанням та баченням представників місцевої влади, переміщених осіб (зокрема представників Ради ВПО) та організацій громадянського суспільства. Після презентації результатів дослідження відбулася модерована дискусія. У перебігу дискусії піднімалися наступні питання:

- Представлені дані щодо вартості оренди та комунальних послуг стали неочікуваними для представників громади, оскільки, на їхню думку та за їхніми спостереженнями, така вартість була значно вищою. Місцеві організації наголосили на необхідності розширення програм доступного житла для забезпечення переміщених осіб житловими рішеннями, які сприятимуть їхній інтеграції в громаді.
- Догляд за дітьми, якого часто потребували ДГ з одним з батьків, за даними, був малодоступним під час повномасштабної війни, через що багато жінок не могли працевлаштуватися. Можливості працевлаштування для жінок були обмежені через нестачу місць у державних дитячих садках. Через брак надійних бомбосховищ у школах діти не могли відвідувати заняття очно, тому багато з них навчалися дистанційно.
- Близьке розташування до лінії фронту обмежує можливості участі людей у громадських заходах, оскільки місцева влада може оголошувати про проведення заходів лише за три години до їхнього початку. Фактор близькості до фронту також впливає на спроможність ДГ планувати свою довгострокову інтеграцію в громаду через невизначеність щодо майбутнього.

ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

На основі аналізу демографічних характеристик в Павлоградській громаді можна побачити, що порівняно з жителями приймаючої громади більшість опитаних ВПО були жінками та молодими людьми. Як показано на Рисунку 1, жінки становили 60% від загальної кількості опитаних ВПО. Середній вік ВПО складав 39 років, тоді як середній вік непереміщених осіб - 45 років. Вік більшості дорослих в опитаних переміщених (58%) та непереміщених (62%) домогосподарствах коливався від 18 до 64 років. Окрім цього, майже чверть (24%) ВПО становили неповнолітні діти віком до 18 років, що помітно контрастує з 15% серед непереміщених ДГ.

Переміщені ДГ зазвичай були трохи більшими і в середньому складалися з 2,58 осіб, тоді як непереміщені ДГ були дещо меншими і складалися з 2,25 осіб. Майже половину (47%) переміщених ДГ становили сім'ї з дітьми порівняно з майже чвертю (26%) серед непереміщених ДГ. 26% переміщених ДГ з дітьми мали лише одного з батьків, і їхня частка була більшою порівняно з 10% серед непереміщених ДГ. Така розбіжність підкреслює підвищену потребу в допомозі по догляду за дітьми та обов'язками, пов'язаними з їхнім вихованням, що виникає в переміщених осіб, які проживають в цій громаді.

Втім, серед непереміщених ДГ частка одиноких людей похилого віку (65+) була більшою порівняно з переміщеними ДГ (26% і 15% відповідно). Це свідчить про потребу в медичних та соціальних послугах, а також можливостях соціальної залученості для осіб похилого віку, зокрема з числа переміщених ДГ, які проживають одні. Стосовно інших зазначених факторів вразливості, у складі 31% переміщених ДГ і 34% непереміщених ДГ були особи з хронічними захворюваннями, які негативно впливали на якість їхнього життя.

Як показано на Рисунку 2, особи з числа переміщених ДГ мали майже такий самий рівень освіти, як і респонденти з непереміщених ДГ. Незалежно від статусу переміщення переважна більшість мала професійно-технічну освіту, тоді як менша частка опитаних отримала базову вищу освіту або вищий науковий ступінь.

Рисунок 1: Опитане населення громади, за статусом переміщення

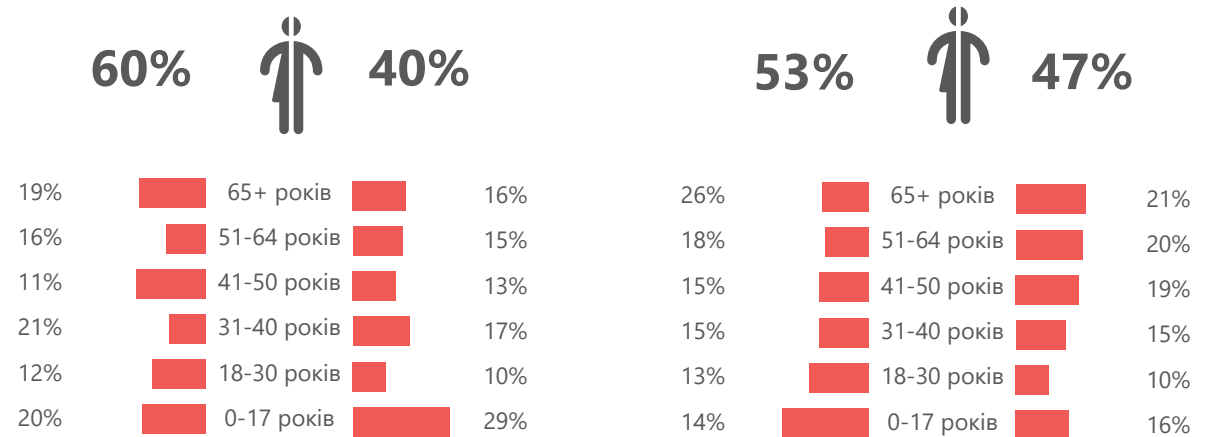
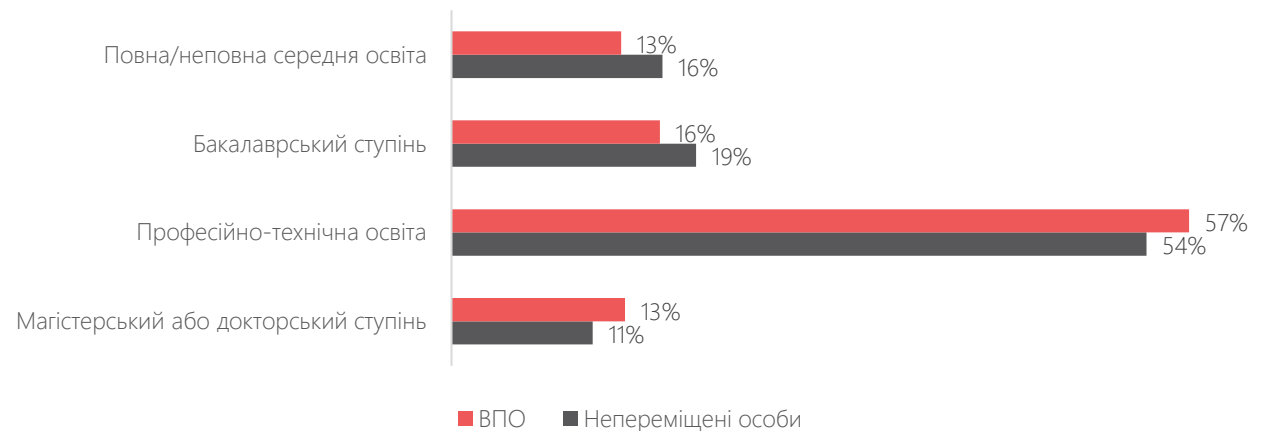

Рисунок 2: % дорослих осіб з найвищим здобутим освітнім рівнем, за статусом переміщення

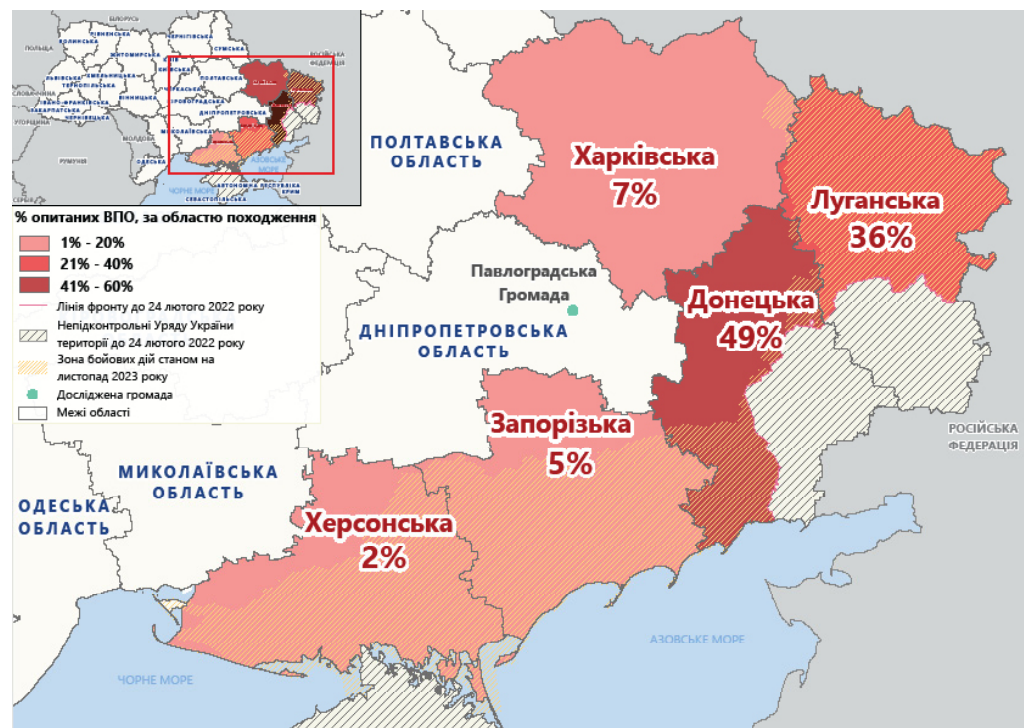

ІСТОРІЯ ПЕРЕМІЩЕНЬ ТА ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ

ВПО, які зараз проживають в Павлоградській громаді, перебувають у статусі переміщених осіб протягом тривалого часу, а саме з моменту ескалації повномасштабної війни у лютому 2022 року. З Рисунка 3 видно, що опитані переміщені ДГ виїхали з регіонів, які постраждали внаслідок бойових дій, – Донецької, Луганської, Харківської, Запорізької та Херсонської областей. Більшість з цих ДГ (93%) виїхали з рідних міст у 2022 році; безпекові проблеми були причиною переміщення для абсолютної більшості таких ДГ (99%). Враховуючи нестабільну ситуацію в регіонах їхнього походження та ненадійні перспективи повернення назад, п'ять з шести КІ передбачають довгострокове проживання ВПО в Павлоградській громаді.

Більшість опитаних переміщених ДГ (90%) приїхала в Павлоградську громаду у 2022 році, а третина (33%) переїжджала щонайменше один раз зі свого попереднього місця перебування у статусі ВПО. 11% опитаних перемістилися через економічні чинники, що вказує на важливу роль активного ринку праці в Павлоградській громаді як фактору тяжіння для ВПО. Зокрема один КІ відзначив окремі галузі промисловості, які служать потенційним фактором, що спонукає ВПО переїжджати в цю громаду.

Рисунок 3: Територія походження ВПО, за областю

«Можливо той фактор, що у нас є вакансії, робота, достатньо великий ринок праці і робочих місць [...] До того ж у нас шахтарський регіон, і якщо люди раніше проживали в шахтарських регіонах, то їм це знайомо».

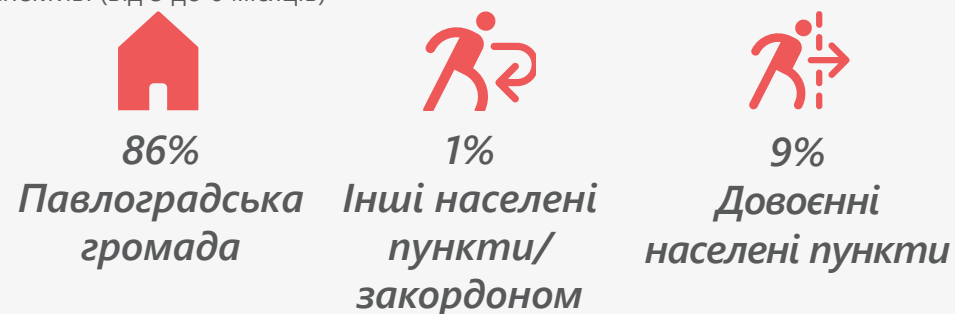
– Представник місцевої влади

Крім цього, 64% опитаних ВПО згадували безпеку серед основних причин, які спонукали їх переїхати в Павлоградську громаду. Ще 41% опитаних відзначили такий фактор, як близькість до їхнього регіону походження, що може вказувати на наміри повернутися назад назавжди чи поїхати на деякий час, як дозволять обставини. Короткострокові поїздки в населений пункт походження є поширеною тенденцією серед ВПО в Україні. Результати дослідження, проведеного УВКБ ООН у період з квітня по травень 2023 року, показали, що 50% опитаних ВПО в Україні поверталися у свої населені пункти походження на деякий час, щоб перевірити стан житла, провідати родичів або забрати особисті речі.¹⁰ ВПО, які проживають неподалік своїх регіонів походження, зокрема у східних, центральних та північних регіонах країни, частіше здійснювали такі короткі поїздки.¹¹

Результати профілювання ВПО свідчать про те, що переміщені ДГ хочуть залишитися в громаді, оскільки на момент збору даних 86% респондентів висловили бажання залишитися на наступні 3-6 місяців. Як показано на Рисунку 4, лише незначна частка респондентів розглядала можливість повернення в свої регіони походження (9%), тоді як всього 1% ДГ висловив бажання переїхати в інший населений пункт в межах України або виїхати за кордон. Ще 4% ДГ не знали, куди саме вони хочуть переїхати, що свідчить про невизначеність їхнього становища на сьогоднішній день.

Соціально-економічні фактори відіграють ключову роль в підтримці довгострокових рішень для ВПО в Павлоградській громаді. Більше половини переміщених ДГ (58%) підкреслили потребу в сталих варіантах житла. Серед інших важливих факторів згадували покращення безпекової ситуації (35%) та економічного становища ДГ (29%), а також можливості працевлаштування (28%). Вплив економічних факторів та можливостей знайти житло на рішення інтегруватися в громаді також вказували два КІ.

Рисунок 4: Бажані варіанти проживання переміщених ДГ у середньостроковій перспективі (від 3 до 6 місяців)

ДОСТУП ДО ОСВІТИ

Переважає більшість дітей як з переміщених, так і з непереміщених ДГ здобувала формальну освіту на момент збору даних. Як показано на Рисунок 5, схожі тенденції здобуття формальної освіти мали обидві групи ДГ, оскільки більшість дітей віком від 6 до 17 років були зараховані на навчання у школах.

Згідно з отриманими даними, більшість дітей з переміщених ДГ (88%) не мали проблем з доступом до формальної освіти в громаді. Однак в ході профілювання ВПО було виявлено, що 12% дітей з переміщених ДГ не здобували формальну освіту. Половина таких ДГ (50%) зазначили, що освіта не є пріоритетною для них. Серед опитаних непереміщених ДГ 8% не віддавали дітей на навчання у заклади формальної освіти, і для майже половини цих ДГ (44%) освіта також не була пріоритетною.

При цьому **як переміщені, так і непереміщені ДГ віддавали більшу перевагу дистанційному навчанню.** Однак більше переміщених ДГ (68%) повідомила, що їхні діти навчаються дистанційно, порівняно з 47% серед непереміщених ДГ. Під час спільної аналітичної сесії, проведеної в Павлоградській громаді, місцеві організації відзначили, що багато переміщених ДГ віддавали перевагу дистанційному навчанню у регіонах їхнього походження, щоб підтримувати зв'язки зі своїм рідним містом. Ці результати вказують на імовірність того, що діти з переміщених ДГ меншою мірою залучені до життя шкільних спільнот Павлоградської громади, що може перешкоджати їхній довгостроковій інтеграції.

За даними місцевого каналу Суспільне, після погодження з місцевою владою у 2023 році¹² батьки у Дніпропетровській області можуть віддавати своїх дітей на навчання у місцевих школах в очному або змішаному форматі¹³ за умов наявності належно облаштованих бомбосховищ у приміщеннях шкіл.¹⁴ Попри це, під час спільної аналітичної сесії представники громади зазначили, що навчання в змішаному форматі змогли налагодити лише в чотирьох школах через брак належним чином облаштованих бомбосховищ, а в п'ятнадцяти інших місцевих школах навчання проходить лише дистанційно.¹⁵ Таким чином, лише третина дітей з опитаних переміщених ДГ (32%) навчалася у змішаному форматі або очно порівняно з 53% дітей з непереміщених ДГ.

Брак інфраструктури, зокрема відсутність облаштованих бомбосховищ у школах, створює перешкоди для повного переходу на змішану форму навчання в Павлоградській громаді, через що багато переміщених ДГ обирають дистанційну форму навчання у школах, що знаходяться в їхніх регіонах походження. Ремонт та облаштування бомбосховищ у громаді може сприяти ширшому застосуванню змішаного формату навчання, що в свою чергу покращить якість освіти та сприятиме соціальній інтеграції дітей як з переміщених, так і з непереміщених ДГ.

Рисунок 5: % дітей (віком від 3 до 17 років), які здобувають формальну освіту, за віком і статусом переміщення

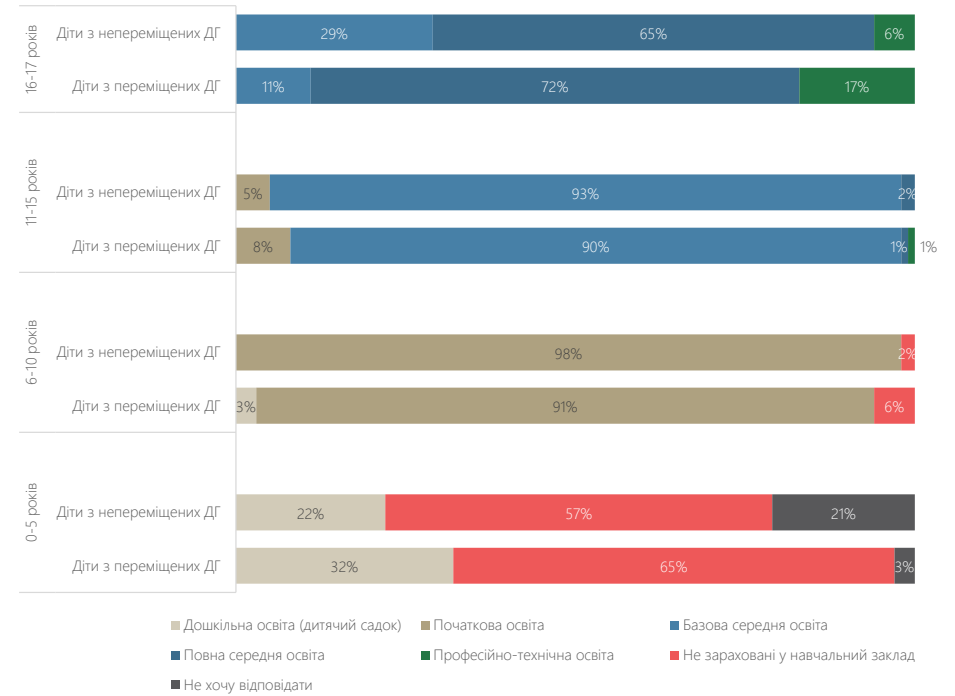
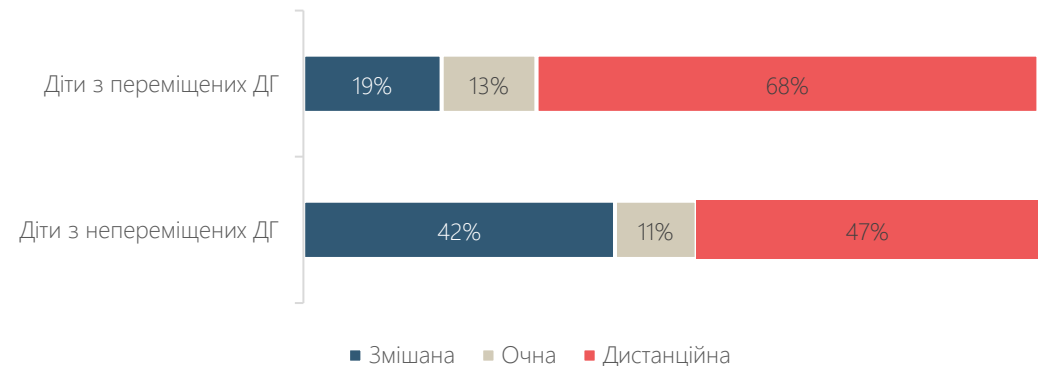

Рисунок 6: % дітей з переміщених ДГ віком від 3 до 17 років, які здобувають формальну освіту, за формою навчання

СТАТУС ЗАЙНЯТОСТІ

Згідно з отриманими даними, у Павлоградській громаді кількість офіційно працевлаштованих переміщених осіб працездатного віку була майже наполовину меншою, ніж серед непереміщених осіб (35 і 57% відповідно). Крім цього, частка ВПО, які повідомили, що офіційно працевлаштовані на сьогоднішній день (35%), є значно меншою, ніж було до переміщення, коли цей показник становив 69% згідно з даними.

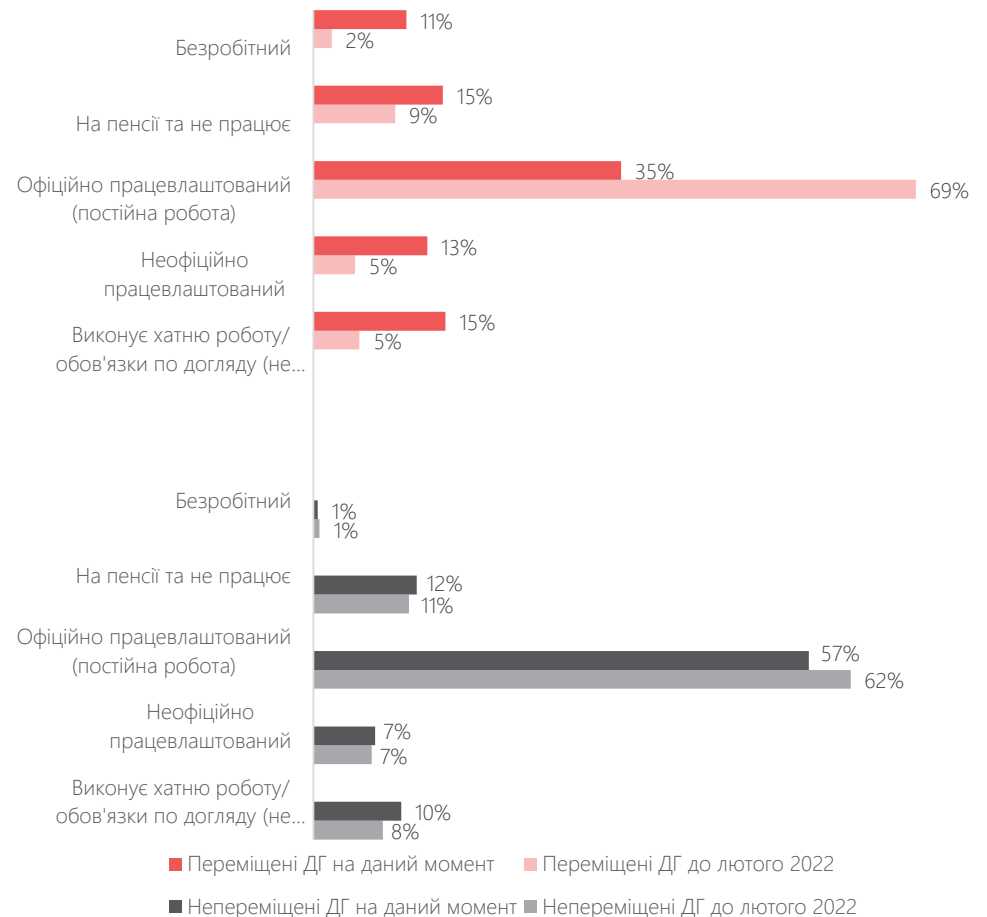
ВПО також частіше повідомляли про своє поточне неофіційне працевлаштування - 13% порівняно з 5% до лютого 2022 року. Окрім цього, за даними, частка безробітних ВПО (11%) була більшою порівняно з 2% до лютого 2022 року. Варто зазначити, що переважну більшість безробітних в домогосподарствах склали жінки (86%), що відповідає тенденції більшої кількості зареєстрованих безробітних жінок в Дніпропетровській області. За даними Держстату, у 2023 році 77% осіб з офіційним статусом безробітних склали жінки.¹⁶

Основною причиною безробіття серед переміщених жінок згадувався брак можливостей працевлаштування (66%). Окрім цього, в усіх опитаних переміщених ДГ залученими до виконання неоплачуваної хатньої роботи на момент опитування були жінки (15%). Це свідчить про те, **що безробітні жінки з переміщених ДГ, які проживають в громаді, стикаються з додатковими перешкодами у доступі до місцевого ринку праці, найчастіше через доглядові обов'язки або, ймовірно, нестачу спеціалізованих професійних навичків.** На спільній аналітичній сесії представники громади зазначили, що дитячі садки в Павлоградській громаді працюють лише чотири години на день, що обмежує можливість батьків, які одноосібно очолюють ДГ, працювати повний робочий день. Така ситуація може найбільше впливати на переміщених жінок, які також втратили неформальні групи підтримки для догляду за дітьми після переїзду з рідного міста. Один КІ також наголосив на тому, що у видобувній промисловості, яка є провідною для Павлоградської громади, перевага в наймі надається чоловікам. Це вказує на певні відмінності в рівні працевлаштування чоловіків та жінок в основному економічному секторі громади. Для покращення ситуації з працевлаштуванням ВПО у громаді в подальшому було запропоновано організувати фінансово доступні послуги з догляду за дітьми, а також професійні навчальні програми, розроблені спеціально для жінок з переміщених ДГ.

Крім цього, результати профілювання ВПО вказують на те, що на момент збору даних 80% безробітних дорослих у переміщених ДГ не були зареєстровані в Центрі зайнятості. Це свідчить про небажання користуватися державними послугами з працевлаштування на відміну від приватного ринку праці. Однією з причиною можуть бути низькі зарплати в громаді, про які згадали чотири з шести КІ.

«...у людей є зарплатна планка. Не кожен може піти на низьку зарплату. Це і є стримуючим фактором».
– Представник НУО

Рисунок 7: Найчастіше згадувана ситуація з працевлаштуванням осіб працездатного віку до лютого 2022 року та на даний момент, за статусом переміщення

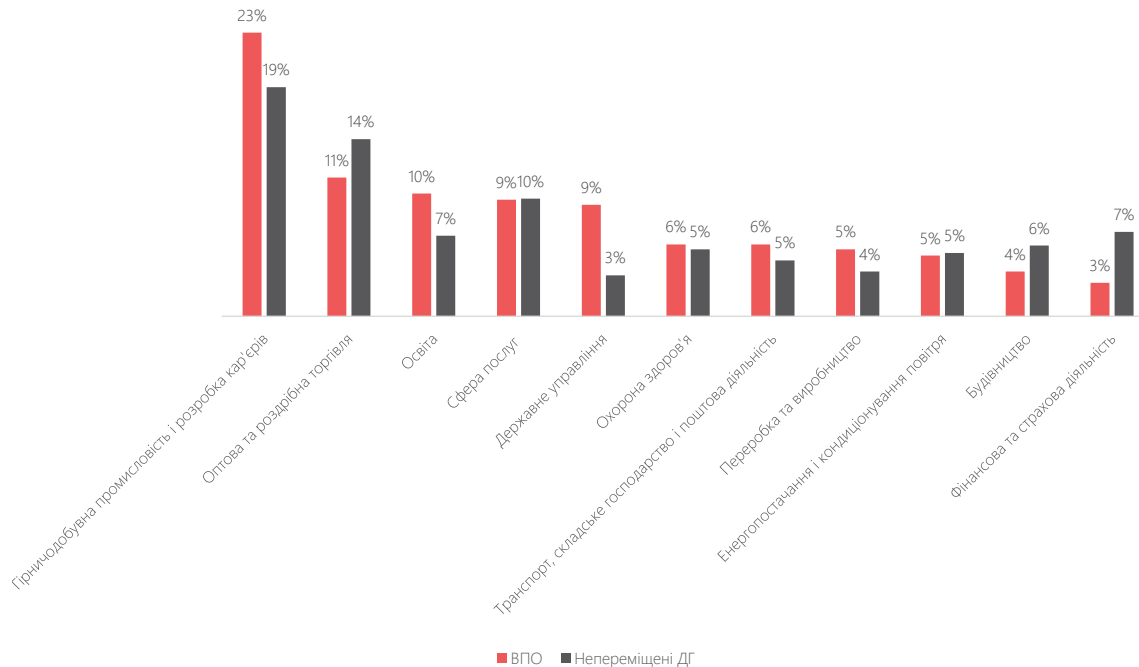

СЕКТОРИ ЗАЙНЯТОСТІ

Рід занять працевлаштованих осіб з переміщених ДГ та осіб з непереміщених ДГ частково збігався, а основним сектором працевлаштування в обох групах була гірничодобувна промисловість. Зокрема, як показано на Рисунку 8, 23% осіб з переміщених та 19% — з непереміщених ДГ були працевлаштовані у гірничодобувній промисловості. За даними Павлоградської міської ради, гірничодобувна промисловість забезпечує найбільший обсяг продажу продукції в Павлоградській громаді, а видобувне підприємство «Павлоградвугілля» входить до числа найбільших роботодавців у громаді.¹⁷ Можливість ВПО працевлаштуватися у цій галузі промисловості відображає наявність відповідної кваліфікації у переміщених осіб, що відкриває їм доступ до роботи у цьому ключовому секторі, беручи до уваги те, що переважна більшість ВПО в населеному пункті (85%) переїхала з Донецької та Луганської областей - регіонів, економіка яких історично залежала від видобувної промисловості.¹⁸

Другим найпоширенішим сектором зайнятості після гірничодобувної промисловості була оптова та роздрібна торгівля, в якому були працевлаштовані 11% ВПО та 14% непереміщених осіб. Третім за величиною сектором зайнятості для ВПО (10%) виявилася освіта, тоді як 10% непереміщених осіб на третьому місці відзначили сферу послуг. Загалом у цих трьох секторах були працевлаштовані 45% опитаних осіб з переміщених ДГ та 48% — з непереміщених ДГ. В ході дослідження було виявлено незначну зміну в секторах зайнятості серед опитаних ВПО після лютого 2022 року, а саме зниження частки зайнятості в сфері послуг на 5%. Це може свідчити про зміну сектора зайнятості відповідно до галузевої структури економіки громади. Натомість для жителів приймаючої громади розподіл часток працевлаштованих у різних секторах зайнятості практично не змінився.

Рисунок 8: % працевлаштованих осіб в ДГ, за сектором на даний момент та статусом переміщення

Пропорційне залучення ВПО до роботи у ключових секторах, серед яких гірничодобувна промисловість, освіта, а також оптова та роздрібна торгівля, підкреслює їхню спроможність зробити свій внесок у місцеву економіку. Для залучення та інтеграції переміщених осіб у ринок праці громади в довгостроковій перспективі рекомендовано продовжити моніторинг динаміки зайнятості ВПО у громаді, а також розробити навчальні програми для можливості подальшого працевлаштування в ключових секторах економіки, зокрема для переміщених жінок.

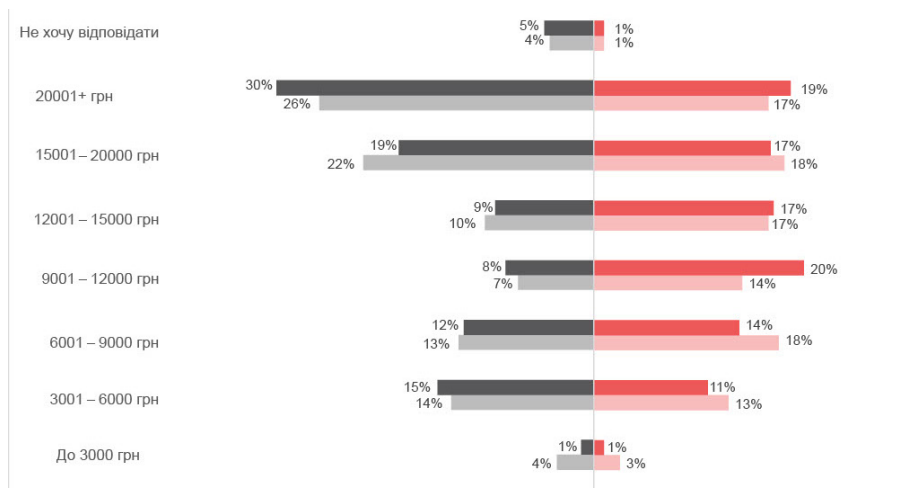
ДОХІД

Рівень доходу переміщених ДГ загалом є нижчим, аніж у непереміщених ДГ у громаді; переміщені ДГ також відзначили зменшення рівня доходу порівняно з їхнім доходом до лютого 2022 року. Згідно з даними дослідження Ініціативи REACH «Оцінка мультисекторальних потреб» за 2023 рік,¹⁹ загальний середньомісячний дохід ДГ у східному макрореґіоні, незалежно від статусу переміщення, становив 13 284 грн, що відповідає діапазону доходів від 12 001 до 15 000 грн на Рисунку 9. Однак, за словами більшості переміщених ДГ (62%), до моменту збору даних вони отримували менше 15 000 грн на місяць, хоча до війни такий рівень доходу мали 48% ДГ, переміщених у Павлоградську громаду. Натомість частка непереміщених ДГ, які повідомили про дохід нижче 15 000 грн, залишалася відносно стабільною як до, так і після лютого 2022 року, на рівні 48% і 45% відповідно.

Окрім цього, понад половину (54%) непереміщених ДГ повідомили, що їхній щомісячний дохід є більшим за 15 000 грн, що перевищує середній дохід в цьому макрореґіоні, і лише 37% переміщених ДГ вказали такі самі рівні доходів. Така розбіжність підкреслює фінансову вразливість переміщених ДГ. Один КІ зазначив, що низькі заробітні плати в громаді зумовлюють фінансову вразливість переміщених ДГ та спонукають їх вдаватися до механізмів адаптації до життєвих труднощів.

«Треба використовувати якісь заощадження. Витрати складають більше, ніж 100% від заробітної плати або інших доходів. ВПО приходить відмовитися від чогось – або не лікуватись, або харчуватись не так, як треба, або не одягатись». – Представник НУО

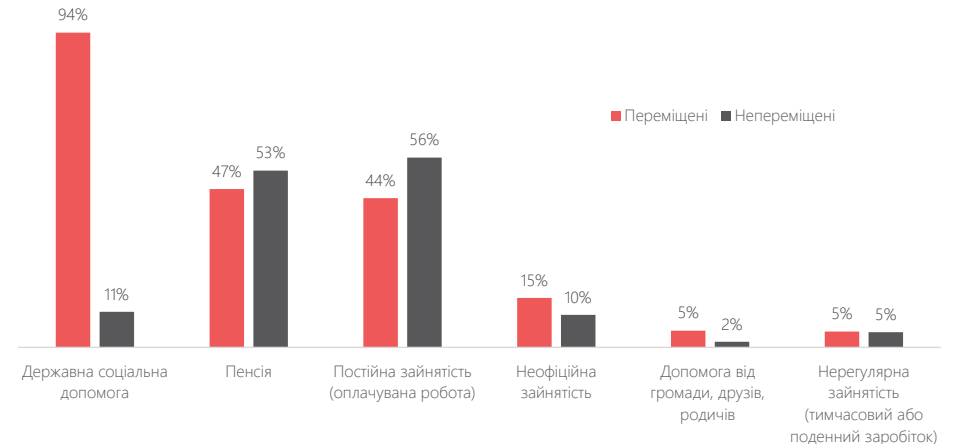
Рисунок 9: Щомісячний дохід ДГ до лютого 2022 року та на даний момент, за статусом переміщення

Ці дані співпадають з попередніми результатами, які свідчать про те, що переміщені особи в Україні часто стикаються з фінансовими труднощами і мають обмежені можливості працевлаштуватися після ескалації війни в лютому 2022 року. Згідно з даними дослідження «Оцінка впливу війни на людей», проведеного Програмою розвитку ООН (ПРООН), на початку 2023 року переміщені ДГ найчастіше повідомляли про зменшення доходів (74%), а також ускладнення або втрату доступу до оплачуваної роботи (73%).²⁰ Окрім цього, результати «Оцінки психологічних потреб ВПО» в Дніпропетровській області, проведеної організацією «Право на здоров'я» у 2022 році, показали, що ВПО у Дніпрі, стикалися з труднощами, пов'язаними з працевлаштуванням, а також не мали фінансової можливості купити товари першої необхідності.²¹ Результати профілювання ВПО в Павлоградській громаді співпадають з цими даними та вказують на те, що **через низький рівень доходу у поєднанні з низькою часткою офіційно працевлаштованих осіб переміщені ДГ частіше опиняються у ситуації нестабільного доступу до засобів до існування порівняно з опитаними непереміщеними ДГ у цій громаді.**

Переважає більшість опитаних переміщених ДГ повідомила, що отримує дохід у вигляді державної соціальної допомоги (94%). Ця ситуація суттєво відрізняється для непереміщених ДГ, з яких лише 11% отримують державні соціальні виплати. За даними Міністерства соціальної політики, у 2023 році державні виплати ВПО складали 2 000 грн на особу та 3 000 грн на особу з інвалідністю або одну дитину.²² Згідно з отриманими даними, оплачувана робота була основним джерелом доходу непереміщених ДГ (56%), а для переміщених ДГ (44%) вона знаходилася на третьому місці. Пенсії є найпоширенішим джерелом доходу для майже половини непереміщених (53%) та 47% переміщених ДГ. Крім цього, як показано на Рисунку 10, 20% переміщених ДГ та 15% представників приймаючої громади вказали, що отримують дохід від неофіційної або непостійної зайнятості, що може вказувати на труднощі з пошуком стабільної оплачуваної роботи.

Рисунок 10: Найчастіше згадувані джерела доходу ДГ на даний момент, за статусом переміщення

ДОСТУП ДО ЖИТЛА

Більшість опитаних переміщених ДГ (83%) повідомили, що проживають в орендованому житлі, тоді як переважна більшість непереміщених ДГ (98%) проживала у власному житлі. За даними, лише 16% переміщених ДГ не сплачували за проживання. Таке безкоштовне житло надавали родичі, друзі та волонтери, яких знаходили через соціальні мережі.

За даними Держстату, середня вартість оренди однокімнатної кімнати в Дніпропетровській області зросла протягом останніх двох років і, за оцінками, сягнула 6 193 грн на місяць у жовтні 2023 року порівняно з 3 590 грн у жовтні 2021 року.²³ У місті Дніпро, яке знаходиться по сусідству з Павлоградською громадою, якісне дослідження психосоціальних потреб переміщених осіб, проведене організацією «Право на здоров'я» у 2022 році, виявило, що труднощі, з якими стикаються ВПО у доступі до житла у Дніпрі, пов'язані з браком доступних помешкань на ринку приватного житла після ескалації війни у лютому 2022 року, а також зростанням орендних ставок на фоні зниження доходів.²⁴

Результати Профілювання ВПО у Павлоградській громаді показали, що серед переміщених ДГ, які проживають в орендованому житлі (83%), за підрахунками, третина (32%) витрачала на оренду та комунальні послуги від 5 000 до 7 000 грн на місяць, що співпадає з середньою вартістю оренди житла в області. Ще третина (29%) повідомила, що сплачує менше середньої вартості оренди в області, що лежить у діапазоні від 3 000 до 5 000 грн. При цьому **20% опитаних переміщених ДГ, які орендували житло, вдавалися до механізмів адаптації до життєвих труднощів, зокрема витрачали власні заощадження для сплати за оренду житла та рахунків за комунальні послуги.**

Таким чином, висока вартість оренди виснажує бюджет переміщених ДГ, що проживають у Павлоградській громаді, потенційно впливаючи на їхню спроможність заощаджувати та можливість орендувати нерухомість у довгостроковій перспективі. Це викликає особливе занепокоєння, зважаючи на нові критерії для отримання державних соціальних виплат ВПО, які вступили в дію з 1 березня 2024 року, та згідно з якими виплати ВПО були збережені лише для окремих категорій ВПО.²⁵ Як наслідок, житлове питання у Павлоградській громаді викликає занепокоєння через падіння фінансової спроможності переміщених ДГ орендувати приватне житло у зв'язку зі скороченням програм соціальної підтримки. Така вразливість посилюється чинником вже існуючої нестабільності із забезпеченням засобами до існування порівняно з приймаючою громадою.

«Після початку повномасштабного вторгнення зріс попит на помешкання, тому дуже зросли ціни. Оренда однокімнатної квартири зараз коштує величезних коштів. Наприклад, я знаю, що хлопці знімають квартиру в Павлограді за 10 тис. грн., оренда якої до війни коштувала 2 тис. грн».

– Представник влади

Трохи більше половини (54%) опитаних переміщених ДГ користувалися послугами ріелторів, щоб отримати доступ до орендованого житла в Павлоградській громаді. Такі послуги можуть бути дорогими, що створює додаткові перешкоди в доступі переміщених домогосподарств до приватного житла у громаді.

Результати Профілювання ВПО вказують на критичний рівень незахищеності переміщених ДГ, які хочуть винайняти житло в Павлограді, в питанні правових гарантій їхнього проживання. **Лише 19% опитаних переміщених ДГ, що проживали в орендованому житлі, уклали офіційний договір оренди з власником, що підкреслює незахищеність прав більшості орендарів (81%).** Серед ДГ, які уклали договори оренди, лише 19% (n=12) посвідчували їх нотаріально. Нотаріальне посвідчення договору пропонує найбільш надійні правові гарантії на ринку оренди приватного житла.²⁶

Рисунок 11: Найчастіше згадувані види житла, в яких на даний момент проживають домогосподарства, за статусом переміщення

ДОСТУП ДО ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Незалежно від статусу переміщення опитані ДГ здебільшого користувалися або намагалися скористатися медичними послугами протягом останнього місяця до моменту збору даних порівняно з іншими державними послугами (Рисунок 12). Близько половини (57%) опитаних переміщених ДГ та 55% непереміщених ДГ користувалися медичними послугами протягом цього періоду. Серед них трохи більше половини (52%) переміщених та 58% непереміщених ДГ повідомили, що у них не виникало жодних перешкод в доступі до медичних послуг. Однак **основною перешкодою в доступі до медичних послуг у громаді, про яку згадали 33% переміщених і 34% непереміщених ДГ, була висока вартість послуг та лікарських препаратів**. Згідно з даними дослідження Світового банку «Оновлені дані щодо розвитку гуманітарної ситуації в Україні», цінова недоступність ліків та лікування також була однією з основних перешкод в доступі до медичних послуг по всій країні у 2023 році.²⁷

Рівень доступу до інших державних послуг, зокрема адміністративних та соціальних, залишався однаково низьким як серед ВПО, так і серед непереміщених осіб. Оскільки переміщені ДГ часто стикаються з адміністративними питаннями, а також потребою оформлення документів, пов'язаними з їхнім статусом переміщення, доступ до адміністративних послуг в Павлоградській громаді частіше намагалися отримати опитані переміщені ДГ, а саме 10%, порівняно з 5% непереміщених ДГ. Проте більшість (74%) переміщених ДГ, які користувалися адміністративними послугами, повідомили, що у них не виникало жодних перешкод в доступі до них.

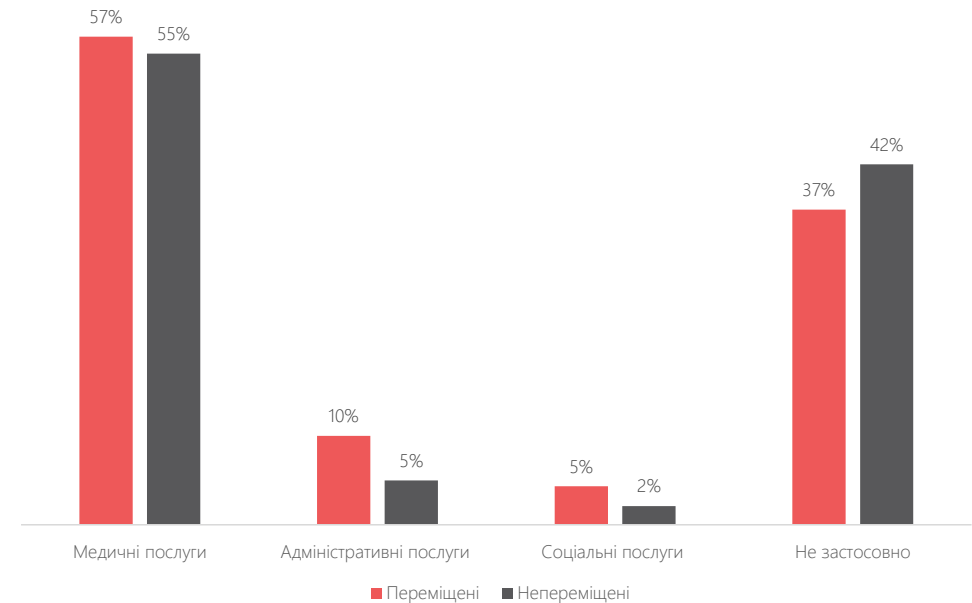
СПОСОБИ КОМУНІКАЦІЇ

Головним способом комунікації в країні є електронні канали зв'язку. Більшість опитаних переміщених ДГ (84%) надають перевагу месенджерам та соціальним мережам (телеграм, вайбер, фейсбук тощо), щоб отримувати інформацію про послуги та допомогу, доступні для ВПО у громаді. Все ж майже половина (43%) таких ДГ поклалися на інформацію, отриману від знайомих. Перевагу такої форми отримання інформації, найбільш імовірно, найчастіше надають літні люди. Один КІ зазначив, що в людей похилого віку можуть виникати труднощі з використанням електронних засобів доступу до інформації.

«Якщо це пенсіонери або люди похилого віку, то не в кожного є можливість користуватися сенсорним телефоном, і вони не можуть промоніторити інформацію...»

– Представник НУО

Рисунок 12: Види послуг, за якими зверталися чи намагалися звернутися опитані ДГ протягом місяця, що передував збору даних

84%

опитаних переміщених ДГ віддають перевагу використанню месенджерів та соціальних мереж для отримання інформації про послуги і допомоги, доступні в громаді

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ

УЧАСТЬ В ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ

Результати Профілювання ВПО свідчать про те, що загалом **залученість переміщених осіб в громадське життя Павлоградської громади залишається низькою**. Лише 10% опитаних переміщених ДГ зазначили, що беруть активну участь в соціальних/політичних групах чи громадських заходах. Ці результати співпадають з даними, опублікованими Міжнародною організацією з міграції (МОМ), які також вказують на недостатню залученість населення загалом, однак ВПО стикаються з більшими труднощами, пов'язаними із залученістю до громадського життя.²⁸

Лише незначна частка ВПО повідомила про свою залученість у громадську діяльність, здебільшого шляхом участі у заходах, організованих місцевою благодійною організацією (4%), спортивних секціях (3%), а також заходах молодіжних та жіночих організаціях (2%). Проте третина опитаних переміщених ДГ (31%) відзначила труднощі, які виникають у них при спробах долучитися до соціальних/політичних груп чи громадських заходів. Найчастіше згадуваними причинами, що перешкоджали їхній участі, був брак часу (10%) та інформації про можливості такої участі (10%). Під час спільної аналітичної сесії представники громади відзначили труднощі, пов'язані з інформуванням жителів про громадську діяльність та суспільні заходи. Ці труднощі виникають через близьке розташування громади до лінії фронту, що обмежує можливості поширення інформації про місце проведення запланованих заходів перед їхнім початком. Окрім цього, один КІ висловив занепокоєння загальним браком поінформованості ВПО про заходи, які проводяться в громаді.

«...інформування, бо скільки його не було, і як би воно не дублювалося, його все одно не вистачає. І ми будемо робити мозковий штурм щодо того, як це інформування покращити. Я себе вважаю досить обізнаною людиною, але навіть мені потрібен був рік, щоб знайти ті гуртки, які потрібні моїй дитині». - Представник НУО

31%

опитаних переміщених ДГ відзначили труднощі, які виникали в них із залученістю до соціального та політичного життя громади

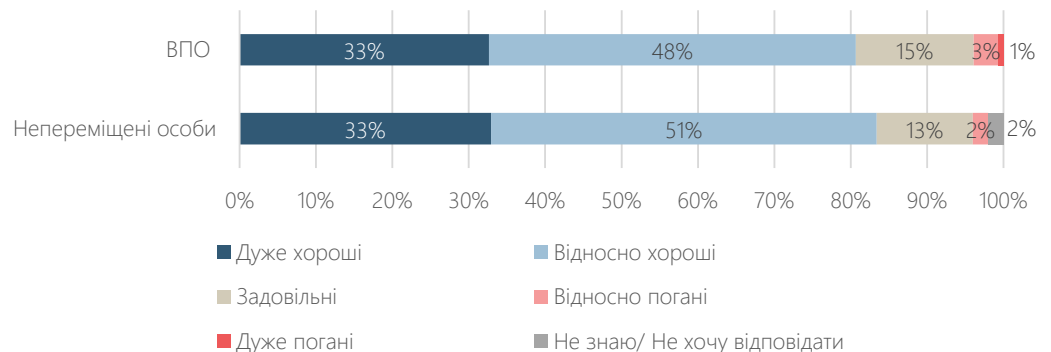
ВІДНОСИНИ В ГРОМАДІ

Результати Профілювання ВПО в Павлоградській громаді вказують на здебільшого позитивне сприйняття взаємовідносин між переміщеними особами та приймаючою спільнотою. Як показано на Рисунку 13, більшість переміщених та непереміщених ДГ, а саме 81% і 84% відповідно, повідомили про «відносно хороші» або «дуже хороші» відносини між ВПО та представниками приймаючої громади.

Проте рівень соціальної згуртованості та відносин у громаді може бути складно оцінити. Різні джерела намагалися дослідити сприйняття відносин між ВПО та приймаючими громадами в Україні. Згідно з результатами дослідження SHARP 2023 по країні загалом, 14% респондентів відчували або були свідками напружених відносин між ВПО та місцевими громадами.²⁹ Респондентів попросили оцінити рівень напруженості у відносинах між ВПО та приймаючою громадою за шкалою від 1 до 10. Бали дослідження SHARP 2023 в Дніпропетровській області знаходилися на рівні 2,4, що майже співпадало з показником по країні загалом, який становив 2,3.³⁰ Крім цього, аналіз поглядів на динаміку соціальної згуртованості надав глибше розуміння якості соціальних відносин, оскільки опитані переміщені ДГ та представники приймаючої громади мали схожі погляди на чинники, що позитивно та негативно впливають на соціальну згуртованість. Стосовно позитивного впливу, переважаючим фактором, який відзначили 74% ВПО ДГ і 71% непереміщених ДГ, було відчуття довіри між представниками громади, незалежно від їхнього статусу переміщення. Майже половина ВПО (46%) та 51% непереміщених осіб також наголосили на важливості спілкування однією мовою.

Незалежно від статусу переміщення, негативними факторами, що впливають на відносини в громаді, виявилися поширені стереотипи. Занепокоєння щодо них висловили 75% ВПО ДГ і 78% непереміщених ДГ. Ще одним негативним фактором, про який часто згадували обидві групи, був брак довіри та єдності. Про це частіше згадували ВПО ДГ (45%) порівняно з 28% непереміщених ДГ. Один КІ зазначив, що вразливі категорії населення з числа представників приймаючої громади могли негативно сприймати ВПО як є основною цільовою категорією для отримання гуманітарної та державної соціальної допомоги.

Рисунок 13: % домогосподарства за рівнем сприйняття відносин між ВПО і приймаючою громадою, за статусом переміщення

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. Міжнародна організація з міграції (МОМ), 8 лютого 2024 року. [DTM Україна — Звіт про повернення населення в Україні — Загальне опитування населення Раунд 15 \(листопад – грудень 2023 року\)](#), МОМ, Україна.
3. Міжнародна організація з міграції (МОМ), 16 січня 2024 року. [DTM Україна — Базова територіальна оцінка \(районний рівень\) — Раунд 31 \(грудень 2023 року\)](#), МОМ, Україна.
4. За даними Павлоградської регіональної ради ВПО.
5. Павлоградська міська рада. [Концепція інтегрованого розвитку міста Павлоград на період до 2025 року](#), 2020 рік.
6. Там само.
7. ГРУНТ. [У Павлограді нікому працювати на шахтах. Під землю спускаються жінки](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 року.
8. Павлоградська міська рада. [Концепція інтегрованого розвитку міста Павлоград на період до 2025 року](#), 2020 рік.
9. ГРУНТ. [У Павлограді нікому працювати на шахтах. Під землю спускаються жінки](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 року.
10. За даними Основного національного переліку МТП Кластеру CCCM в Україні.
11. Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН). [Після 500 днів війни більшість переміщених українців планують або сподіваються повернутися додому](#), 10 липня 2023 року.
12. Там само.
13. Суспільне. [Змішаний, дистанційний або офлайн. У якому форматі планують почати новий навчальний рік на Дніпропетровщині](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 року.
14. Там само.
15. Єдина державна електронна база даних з питань освіти. [Заклади загальної середньої освіти, Дніпропетровська область, м. Павлоград](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на лютий 2024 року.
16. Там само.
17. Там само.
18. TRACER. [Поточна роль вуглевидобування та пов'язаної з ним політики у цільових регіонах TRACER](#), вересень 2019 року, (англійською).
19. Ініціатива REACH. [Масив даних дослідження «Оцінка мультисекторальних потреб, 2023 рік»](#), вересень 2023 року.
20. Програма ООН з розвитку (ПРООН). [Оцінка впливу війни на людей](#), 12 червня 2023 року, (англійською).
21. БО «Право на здоров'я». [Оцінка психосоціальних потреб внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області](#), 15 лютого 2023 року.
22. Міністерство соціальної політики. [З серпня виплати допомоги внутрішньо переміщеним особам будуть здійснюватися після 15 та 28 числа кожного місяця](#).

Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 року.

23. Держстат України. [Середні споживчі ціни на товари \(послуги\)](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 року.

24. БО «Право на здоров'я». [Оцінка психосоціальних потреб внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області](#), 15 лютого 2023 року.

25. Міністерство соціальної політики. [Уряд продовжив виплату допомоги на проживання для ВПО](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 року.

26. Відповідно до Статті 811 Цивільного кодексу України, договори оренди, укладені в письмовій формі, є чинними без нотаріального посвідчення.

27. Світовий банк. [Оновлені дані щодо розвитку гуманітарної ситуації в Україні \(англійською\)](#), 1 травня 2023 року.

28. Міжнародна організація з міграції (МОМ), 14 грудня 2023 року. [DTM Україна — Тематичний огляд — Соціальна згуртованість та суспільна довіра — Раунд 14 Загального опитування населення \(вересень – жовтень 2023 року\)](#), МОМ, Україна.

29. SeeD. [Дослідження SHARP: Оцінка соціальної згуртованості, стійкості та потреб людей в Україні в умовах повномасштабного вторгнення — 2 хвиля \(2023 рік\)](#), січень 2024 року.

30. Там само.

ПРО ІНІЦІАТИВУ REACH

Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги. REACH - це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту - Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT).